

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету економіки і управління

Віталій КАРПЕНКО
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Підпис

27 серпня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Ризик-менеджмент у фінансовій сфері

Назва дисципліни

Галузь знань – 07 Управління та адміністрування

Спеціальність – 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

Рівень вищої освіти – Другий магістерський

Освітньо-професійна програма – Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

Обсяг дисципліни – 5 кредитів ЄКТС, **Шифр дисципліни** – ОПП.06

Мова навчання – українська

Статус дисципліни: обов'язкова (цикл професійної підготовки)

Факультет – Економіки і управління

Кафедра – Фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку

Форма навчання	Курс	Семестр	Обсяг дисципліни	Кількість годин						Курсовий проект	Курсова робота	Форма семестрового контролю		
				Кредити ЄКТС	Аудиторні заняття				Індивідуальна робота студента			Самостійна робота, у т.ч. ІРС	Залік	Іспит
					Разом	Лекції	Лабораторні роботи	Практичні заняття						
Д	1	2	5	54	36		18		96			+		
З	1	2	5	12	8		4		138			+		

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Робоча програма складена

Підпис

к.е.н, доцент Інна ДОЦЕНКО
Ступінь, вчене звання Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Схвалена на засіданні кафедри Фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку

Протокол від 27 серпня 2024 р. № 1

Зав. кафедри
Підпис

Ніла ХРУЩ
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Робоча програма розглянута та схвалена вченою радою факультету економіки і управління

Голова вченої ради факультету

Підпис

Віталій КАРПЕНКО
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Хмельницький 2024

2) Лист погодження

Посада	Назва факультету	Підпис	Ініціали, прізвище
Завідувач кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку	Факультет економіки і управління		Ніла ХРУЦ
Гарант освітньо-професійної програми, к.е.н., доцент	Факультет економіки і управління		Інна ДОЦЕНКО
Декан	Факультет економіки і управління		Віталій КАРПЕНКО

3) Пояснювальна записка

Дисципліна «Ризик-менеджмент у фінансовій сфері» є однією із обов'язкових дисциплін професійної підготовки і займає важливе місце у підготовці фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» за освітньо-професійною програмою «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок».

Пререквізити – управління фінансами підприємств, управління публічними фінансами, страховий менеджмент, фінансовий менеджмент в банку, професійна діяльність на фондовому ринку.

Кореквізити – переддипломна практика, кваліфікаційна (дипломна робота).

Відповідно до освітньої програми дисципліна має забезпечити:

компетентності: вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми; здатність приймати обґрунтовані рішення; здатність використовувати фундаментальні закономірності розвитку фінансів, банківської справи та страхування у поєднанні з дослідницькими і управлінськими інструментами для здійснення професійної та наукової діяльності; здатність використовувати теоретичний та методичний інструментарій для діагностики і моделювання фінансової діяльності суб'єктів господарювання; здатність застосовувати управлінські навички у сфері фінансів, банківської справи та страхування; здатність оцінювати дієвість наукового, аналітичного і методичного інструментарію для обґрунтування управлінських рішень у сфері фінансів, банківської справи та страхування; здатність застосовувати міждисциплінарні підходи при розв'язанні складних задач і проблем у сфері фінансів, банківської справи та страхування; здатність приймати стратегічні та тактичні управлінські рішення у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку із використанням сучасного інструментарію ризик-менеджменту.

програми результати навчання: здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності; відшукувати, обробляти, систематизувати та аналізувати інформацію, необхідну для вирішення професійних та наукових завдань в сфері фінансів, банківської справи та страхування; здійснювати діагностику і моделювання фінансової діяльності суб'єктів господарювання; застосовувати поглиблені знання в сфері фінансового, банківського та страхового менеджменту для прийняття рішень; обґрунтувати вибір варіантів управлінських рішень у сфері фінансів, банківської справи та страхування та оцінювати їх ефективність з урахуванням цілей, наявних обмежень, законодавчих та етичних аспектів; обґрунтувати прийняття стратегічних та тактичних управлінських рішень у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку із використанням сучасного інструментарію ризик-менеджменту.

Мета дисципліни. Формування теоретичних знань, майбутніх фахівців, про комплексне управління ризиками в фінансовій сфері, методи та підходи його аналізу, а також практичних навичок виявлення, ідентифікації, оцінювання та нейтралізації ризиків, що виникають на фінансовому ринку.

Предмет дисципліни є теоретичні та методологічні засади організації процесу управління ризиками в фінансовій сфері.

Завдання дисципліни. Розширення й поглиблення знань про якісні та кількісні властивості фінансових процесів з урахуванням ризику; опанування методології та методики побудови комплексної системи ризик-менеджменту фінансових установ, яка аналізує та враховує всю сукупність фінансових ризиків; вивчення низки найтипівіших прийомів аналізу, моделювання та вимірювання фінансового ризику в процесі прийняття управлінських рішень; опанування відповідної сукупності інструментів ризик-менеджменту з метою практичного використання у фінансовій сфері.

Результати навчання. Після вивчення дисципліни здобувач має: здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів до хеджування фінансових ризиків з використанням похідних фінансових інструментів; відшукувати, обробляти, систематизувати та аналізувати інформацію, необхідну для ідентифікації, оцінювання та нейтралізації ризиків в сфері фінансів; здійснювати діагностику і моделювання фінансової діяльності суб'єктів господарювання в процесі прийняття управлінських рішень в умовах ризику; застосовувати поглиблені знання в сфері фінансового ризик-менеджменту для прийняття ефективних рішень; обґрунтувати вибір та критерії управління ризиками у сфері фінансових відносин та оцінювати ефективність їх застосування до тих чи інших видів фінансових ризиків; обґрунтувати прийняття стратегічних та тактичних управлінських рішень у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку із використанням сучасного інструментарію ризик-менеджменту.

4) Структура залікових кредитів дисципліни

Назва розділу (теми)	Кількість годин, відведених на:					
	Денна форма			Заочна форма		
	лекції	практичні заняття	СРС	лекції	практичні заняття	СРС
Тема 1. Теоретичні засади ризик-менеджменту в фінансовій сфері	2	2	5	2	2	13
Тема 2. Врахування ризиків у процесі прийняття управлінських рішень в фінансовій сфері	2		6			13
Тема 3. Аналіз та оцінювання рівня ризиків в фінансовій сфері	4	2	11			14
Тема 4. Хеджування ризиків з використанням похідних фінансових інструментів	4	2	10			14
Тема 5. Управління ризиком ліквідності фінансових установ	4	2	11	2	2	14
Тема 6. Управління кредитним ризиком банківських та інших фінансових установ	4	2	11			14
Тема 7. Управління ризиками інвестиційного портфеля	4	2	11	2	2	14
Тема 8. Управління валютним ризиком	4	2	11			14
Тема 9. Управління ризиками процентних ставок	4	2	10	2	2	14
Тема 10. Управління ринковим ризиком	4	2	10			14
Разом за 2-й семестр:	36	18	96	8	4	138

5) Програма навчальної дисципліни

5.1 Зміст лекційного курсу

Номер лекції	Перелік тем лекцій, їх анотації	Кількість годин
1	Теоретичні засади ризик-менеджменту в фінансовій сфері Сутність ризик-менеджменту як економічної категорії. Основні підходи і принципи управління фінансовими ризиками. Суб'єкти управління фінансовими ризиками та їх функції. Літ.: [1] с. 8-15; [3] с. 8-26.	2
2	Врахування ризиків у процесі прийняття управлінських рішень в фінансовій сфері Сутність прийняття управлінських рішень. Процес прийняття управлінських рішень в умовах ризику. Методи розробки і прийняття управлінських рішень в	2

	системі ризик-менеджменту в умовах війни. Процес управління ризиками в фінансовій сфері. Літ.: [1] с. 5-15; [4] с. 11-37.	
3	Аналіз та оцінювання рівня ризиків в фінансовій сфері Основи аналізу та оцінки фінансових ризиків. Якісний аналізу ризиків установ фінансової сфери. Літ.: [1] с. 15-36; [3] с. 41-69; [4] с. 37-60.	2
4	Аналіз та оцінювання рівня ризиків в фінансовій сфері Загальні методи аналізу та оцінки рівня фінансових ризиків. Спеціальні методи оцінки рівня ризиків в фінансовій сфері. Літ.: [1] с. 15-36; [3] с. 41-69; [4] с. 37-60.	2
5	Хеджування ризиків з використанням похідних фінансових інструментів Хеджування як метод управління ризиками в фінансовій сфері. Традиційні інструменти хеджування фінансових ризиків. Літ.: [2] с. 194-224; [3] с. 133-150.	2
6	Хеджування ризиків з використанням похідних фінансових інструментів Інноваційні інструменти хеджування фінансових ризиків. Ф'ючерсні контракти як інструмент хеджування цінних ризиків сільськогосподарської продукції. Літ.: [2] с. 194-224; [3] с. 133-150.	2
7	Управління ризиком ліквідності фінансових установ Методології управління ризиком ліквідності фінансових установ. Стратегічне управління активами та пасивами фінансових установ. Літ.: [4] с. 84-106; [5] с. 65-70; [7] с. 73-78.	2
8	Управління ризиком ліквідності фінансових установ Стратегічне управління активами та пасивами фінансових установ. Методологічні підходи до ідентифікації ризику втрати платоспроможності банківської установи. Літ.: [4] с. 84-106; [5] с. 65-70; [7] с. 73-78.	2
9	Управління кредитним ризиком банківських та інших фінансових установ Загальні принципи управління кредитним ризиком. Методичні підходи до оцінки кредитного ризику позичальника. Оцінка кредитних ризиків за операціями з борговими інструментами. Літ.: [3] с. 80-103; [4] с. 106-124; [5] с. 58-65; [6]; [8] с. 156-162.	2
10	Управління кредитним ризиком банківських та інших фінансових установ Оцінка кредитних ризиків за операціями з борговими інструментами. Методи управління кредитним ризиком банківських та інших фінансових установ. Використання кредитних деривативів у практиці управління кредитним ризиком. Літ.: [3] с. 80-103; [4] с. 106-124; [5] с. 58-65; [6]; [8] с. 156-162.	2
11	Управління ризиками інвестиційного портфеля Стратегії управління ризиками при інвестуванні в акції та облігації. Диверсифікація інвестиційного портфеля. Літ.: [1] с. 67-74; [2] с. 138-188; [5] с. 87-103.	2
12	Управління ризиками інвестиційного портфеля Визначення дохідності та ризикованості інвестиційного портфеля за Марковіцем. Управління дохідністю і ризиками інвестиційного портфеля банку за допомогою стратегії визначення інвестиційного горизонту. Літ.: [1] с. 67-74; [2] с. 138-188; [5] с. 87-103.	2
13	Управління валютним ризиком Методи оцінки валютного ризику. Способи покриття валютного ризику. Хеджування валютного ризику за допомогою свопу. Літ.: [2] с. 243-284; [3] с. 114-150; [5] с. 76-80.	2
14	Управління валютним ризиком Покриття валютних ризиків на ринках фінансових ф'ючерсів. Управління валютними ризиками на ринках валютних опціонів. Літ.: [2] с. 243-284; [3] с. 114-150; [5] с. 76-80.	2

15	Управління ризиками процентних ставок Основні методи управління процентними ризиком. Оцінка й управління позицією процентної ставки. Літ.: [1] с. 84-99; [2] с. 284-311; [3] с. 161-186.	2
16	Управління ризиками процентних ставок Застосування верхньої та нижньої межі процентних ставок. Інструменти хеджування процентного ризику. Літ.: [1] с. 84-99; [2] с. 284-311; [3] с. 161-186.	2
17	Управління ринковим ризиком Ціни та індекси цін фінансових інструментів як об'єкти впливу ринкового ризику. Показники оцінки ринкового ризику для пайових і боргових фінансових інструментів. Літ.: [1] с. 74-84; [3] с. 203-233.	2
18	Управління ринковим ризиком Показники оцінки ринкового ризику для пайових і боргових фінансових інструментів. Хеджування ринкового ризику. Літ.: [1] с. 74-84; [3] с. 203-233.	2
Разом		36

Перелік оглядових лекцій для студентів заочної форми навчання

Номер лекції	Перелік тем лекцій, їх анотації	Кількість годин
1	Теоретичні засади ризик-менеджменту в фінансовій сфері. Літ.: [1] с. 8-15; [3] с. 8-26. Врахування ризиків у процесі прийняття управлінських рішень в фінансовій сфері. Літ.: [1] с. 5-15; [4] с. 11-37. Аналіз та оцінювання рівня ризиків в фінансовій сфері. Літ.: [1] с. 15-36; [3] с. 41-69; [4] с. 37-60. Хеджування ризиків з використанням похідних фінансових інструментів Літ.: [2] с. 194-224; [3] с. 133-150.	2
2	Управління кредитним ризиком та ризиком ліквідності фінансових установ. Літ.: [3] с. 80-103; [4] с. 84-106; [5] с. 58-70. Управління кредитним ризиком банківських та інших фінансових установ Літ.: [3] с. 80-103; [4] с. 106-124; [5] с. 58-65; [6]; [8] с. 156-162.	2
3	Управління ризиками інвестиційного портфеля Літ.: [1] с. 67-74; [2] с. 138-188; [5] с. 87-103. Управління валютним ризиком Літ.: [2] с. 243-284; [3] с. 114-150; [5] с. 76-80.	2
4	Управління ризиками процентних ставок Літ.: [1] с. 84-99; [2] с. 284-311; [3] с. 161-186. Управління ринковим ризиком Літ.: [1] с. 74-84; [3] с. 203-233.	2
Разом		8

5.2 Зміст практичних занять

Перелік практичних занять для студентів денної форми навчання

№ з/п	Тема практичного заняття	Кількість годин
1	Теоретичні засади ризик-менеджменту в фінансовій сфері Літ.: [1] с. 8-15; [3] с. 8-26.	2
2	Врахування ризиків у процесі прийняття управлінських рішень в фінансовій сфері Літ.: [1] с. 5-15; [4] с. 11-37.	
3	Аналіз та оцінювання рівня ризиків в фінансовій сфері Літ.: [1] с. 15-36; [3] с. 41-69; [4] с. 37-60.	2

4	Хеджування ризиків з використанням похідних фінансових інструментів Літ.: [2] с. 194-224; [3] с. 133-150.	2
5	Управління ризиком ліквідності фінансових установ Літ.: [4] с. 84-106; [5] с. 65-70; [7] с. 73-78.	2
6	Управління кредитним ризиком банківських та інших фінансових установ Літ.: [3] с. 80-103; [4] с. 106-124; [5] с. 58-65; [6]; [8] с. 156-162.	2
7	Управління ризиками інвестиційного портфеля Літ.: [1] с. 67-74; [2] с. 138-188; [5] с. 87-103.	2
8	Управління валютним ризиком Літ.: [2] с. 243-284; [3] с. 114-150; [5] с. 76-80.	2
9	Управління ризиками процентних ставок Літ.: [1] с. 84-99; [2] с. 284-311; [3] с. 161-186.	2
10	Управління ринковим ризиком Літ.: [1] с. 74-84; [3] с. 203-233.	2
Разом		18

Перелік практичних занять для студентів заочної форми навчання

№ з/п	Тема практичного заняття	Кількість годин
1	Теоретичні засади ризик-менеджменту в фінансовій сфері Літ.: [1] с. 8-15; [3] с. 8-26. Врахування ризиків у процесі прийняття управлінських рішень в фінансовій сфері Літ.: [1] с. 5-15; [4] с. 11-37. Аналіз та оцінювання рівня ризиків в фінансовій сфері Літ.: [1] с. 15-36; [3] с. 41-69; [4] с. 37-60. Хеджування ризиків з використанням похідних фінансових інструментів Літ.: [2] с. 194-224; [3] с. 133-150.	2
2	Управління ризиком ліквідності фінансових установ Літ.: [4] с. 84-106; [5] с. 65-70; [7] с. 73-78. Управління кредитним ризиком банківських та інших фінансових установ Літ.: [3] с. 80-103; [4] с. 106-124; [5] с. 58-65; [6]; [8] с. 156-162. Управління ризиками інвестиційного портфеля Літ.: [1] с. 67-74; [2] с. 138-188; [5] с. 87-103. Управління валютним ризиком Літ.: [2] с. 243-284; [3] с. 114-150; [5] с. 76-80. Управління ризиками процентних ставок Літ.: [1] с. 84-99; [2] с. 284-311; [3] с. 161-186. Управління ринковим ризиком Літ.: [1] с. 74-84; [3] с. 203-233.	2
Разом		4

5.3 Зміст самостійної (у т.ч. індивідуальної) роботи

Самостійна робота студентів усіх форм навчання полягає у систематичному опрацюванні програмного матеріалу з відповідних джерел інформації, підготовці до практичних занять та розв'язування задач, тестування з теоретичного матеріалу в модульному середовищі, виконанні кейсів тощо. Метою виконання кейсів є перевірка закріплених у здобувачів освіти знань з тем дисципліни, формування у них самостійних суджень та власної думки, підкріпленої знаннями теоретичних та практичних аспектів управління ризиками у сфері фінансів.

Зміст самостійної роботи студентів денної форми навчання

Номер тижня	Вид самостійної роботи	Кількість годин
1	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т1, підготовка до практичного	5

	заняття, опрацювання навчальних посібників.	
2	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т2, підготовка до практичного заняття, виконання кейсу.	6
3	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т3, підготовка до практичного заняття та розв'язування задач.	5
4	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т3, підготовка до практичного заняття, виконання кейсу.	6
5	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т4, підготовка до практичного заняття, опрацювання навчальних посібників.	5
6	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т4, підготовка до практичного заняття та розв'язування задач.	5
7	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т5, підготовка до практичного заняття, опрацювання навчальних посібників.	5
8	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т5, підготовка до практичного заняття, підготовка до тестування (ТК 1).	6
9	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т6, підготовка до практичного заняття, виконання кейсу.	6
10	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т6, підготовка до практичного заняття та розв'язування задач.	5
11	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т7, підготовка до практичного заняття та розв'язування задач.	5
12	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т7, підготовка до практичного заняття, виконання кейсу.	6
13	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т8, підготовка до практичного заняття та розв'язування задач.	5
14	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т8, підготовка до практичного заняття, виконання кейсу.	6
15	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т9, підготовка до практичного заняття, опрацювання навчальних посібників.	5
16	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т9, підготовка до практичного заняття та розв'язування задач.	5
17	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т10, підготовка до практичного заняття та розв'язування задач.	5
18	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т10, підготовка до тестування (ТК 2).	5
	Разом	96

Керівництво самостійною роботою та контроль за виконанням кейсів здійснюється викладачем згідно з розкладом консультацій у позаурочний час. Студенти заочної форми навчання виконують контрольну роботу. Вимоги до виконання контрольної роботи та індивідуального завдання викладені на сервері Хмельницького національного університету, в модульному середовищі для навчання Moodle <https://msn.khmnu.edu.ua/course/view.php?id=9046>

Під час роботи над практичними завданнями та кейсами студент має дотримуватися політики доброчесності, яка викладена у Кодексі академічної доброчесності учасників освітнього процесу Хмельницького національного університету (<https://vzia.khmnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/5/kodeks-akademichnoyi-dobrochesnosti.pdf>). У разі виявлення плагіату здобувач вищої освіти отримує незадовільну оцінку і має виконати завдання за новою темою.

б) Технології та методи навчання

Процес навчання з дисципліни ґрунтується на використанні традиційних та сучасних методів, зокрема, лекції (з використанням методів проблемного навчання і візуалізації); практичні заняття (з використанням ситуаційних та практичних завдань); самостійна робота (опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до тестування, виконання кейсів) і мають за мету – набуття у студентів теоретичних знань та вміння інтерпретувати отримані результати у практичній діяльності в процесі оцінки та управління ризиками у фінансовій сфері.

7) Методи контролю

Поточний контроль здійснюється під час лекційних та практичних занять, а також у дні проведення контрольних заходів, встановлених робочою програмою і графіком навчального процесу. При цьому використовуються такі методи поточного контролю:

– вибіркове усне опитування студентів на предмет перевірки знань і розуміння суті інформаційного мінімуму з курсу, вміння використати необхідний теоретичний мінімум для вирішення практичних завдань;

- тестовий контроль з теоретичного матеріалу;
- оцінювання практичних завдань та кейсів тощо.

При виведенні підсумкової семестрової оцінки враховуються результати як поточного контролю, так і підсумкового контрольного заходу, який проводиться методом письмового опитування з усього матеріалу дисципліни. Студент, який набрав позитивний середньозважений бал за поточну роботу і не здав підсумковий контрольний захід (іспит), вважається невстигаючим.

7.1 Зразок завдання на підсумковий контрольний захід

Теоретична частина.

1. Поняття кредитних ризиків цінних паперів.
2. Механізм хеджування опціонами

Практичне частина.

1. Імпорттер планує здійснити платіж через 2 місяці за контрактом у сумі 550 тис. євро. Поточний курс євро – 30,2 грн. Він прогнозує можливість зростання курсу євро до 30,25 грн. Оцініть доцільність здійснення прискорення оплати (здійснення її в теперішній момент), якщо вартість залучених ресурсів у євро складає 2 % річних, у гривнях – 9 % річних.

8) Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у семестрі

Оцінювання академічних досягнень здобувача вищої освіти здійснюється відповідно до «Положення про контроль і оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у ХНУ». Кожний вид роботи з дисципліни оцінюється за чотирибальною шкалою. Семестрова підсумкова оцінка визначається як середньозважена з усіх видів навчальної роботи, виконаних і зданих позитивно з урахуванням коефіцієнта вагомості і встановлюється в автоматизованому режимі після внесення викладачем усіх оцінок до електронного журналу. Вагові коефіцієнти залежать від структури дисципліни і важливості окремих видів її робіт. При оцінюванні знань студентів використовуються різні засоби контролю, зокрема: усне опитування; засвоєння теоретичного матеріалу з тем перевіряється тестовим контролем; якість набуття теоретичних знань і практичних навичок перевіряється шляхом вирішення практичних завдань та кейсів. Оцінка, яка виставляється за практичне заняття, складається з таких елементів: знання теоретичного матеріалу з теми; вміння студента обґрунтувати прийняті рішення та розв'язувати практичні завдання.

Оцінювання знань студентів здійснюється за такими критеріями:

Оцінка за інституційною шкалою	Узагальнений критерій
Відмінно	Студент глибоко і у повному обсязі опанував зміст навчального матеріалу, легко в ньому орієнтується і вміло використовує понятійний апарат; уміє пов'язувати теорію з практикою, вирішувати практичні завдання, впевнено висловлювати і обґрунтовувати свої судження. Відмінна оцінка передбачає грамотний, логічний виклад відповіді (як в усній, так і у письмовій формі), якісне зовнішнє оформлення роботи. Студент не вагається при видозміні запитання, вміє робити детальні та узагальнюючі висновки. При відповіді допустив дві–три несуттєві <i>похибки</i> .

Добре	Студент виявив повне засвоєння навчального матеріалу, володіє понятійним апаратом, орієнтується у вивченому матеріалі; свідомо використовує теоретичні знання для вирішення практичних задач; виклад відповіді грамотний, але у змісті і формі відповіді можуть мати місце окремі неточності, нечіткі формулювання закономірностей тощо. Відповідь студента має будуватися на основі самостійного мислення. Студент у відповіді допустив дві–три несуттєві помилки .
Задовільно	Студент виявив знання основного програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання та практичної діяльності за професією, справляється з виконанням практичних завдань, передбачених програмою. Як правило, відповідь студента будується на рівні репродуктивного мислення, студент має слабкі знання структури курсу, допускає неточності і суттєві помилки у відповіді, вагається при відповіді на видозмінене запитання. Разом з тим набув навичок, необхідних для виконання нескладних практичних завдань, які відповідають мінімальним критеріям оцінювання і володіє знаннями, що дозволяють йому під керівництвом викладача усунути неточності у відповіді.
Незадовільно	Студент виявив розрізнені, безсистемні знання, не вміє виділяти головне і другорядне, допускається помилок у визначенні понять, перекручує їх зміст, хаотично і невпевнено викладає матеріал, не може використовувати знання при вирішенні практичних завдань. Як правило, оцінка "незадовільно" виставляється студенту, який не може продовжити навчання без додаткової роботи з вивчення дисципліни.

Структурування дисципліни за видами робіт і оцінювання результатів навчання студентів *денної* форми навчання у семестрі за ваговими коефіцієнтами

Аудиторна робота	Самостійна, індивідуальна робота		Семестровий контроль (іспит)	
	Тестовий контроль	Кейси	Підсумковий контрольний захід	
Усне опитування, розв'язування практичних завдань (обов'язковий мінімум оцінок – 4)	Т. 1-5	Т. 6-10	Т. 1-10	1
Т. 1-10 ВК: 0,2	Т. 1-5 Т. 6-10 ВК: 0,2		Т. 1-10 ВК: 0,2	ВК: 0,4

Умовні позначення: Т – тема дисципліни; ВК – ваговий коефіцієнт.

Структурування дисципліни за видами робіт і оцінювання результатів навчання студентів *заочної* форми навчання у семестрі за ваговими коефіцієнтами

Аудиторна робота	Самостійна робота		Семестровий контроль (іспит)	
	Контрольна робота		Підсумковий контрольний захід	
Тестовий контроль	Якість виконання	Оцінка за захист	ВК: 0,5	
1 ВК: 0,3	ВК: 0,1	ВК: 0,1		

Умовні позначення: ВК – ваговий коефіцієнт

Оцінювання тестових завдань

Тематичний тест для кожного студента складається з двадцяти тестових завдань, кожне з яких оцінюється одним балом (може бути інший варіант). Максимальна сума балів, яку може набрати студент, складає 20. Оцінювання здійснюється за чотирибальною шкалою. Відповідність набраних балів за тестове завдання оцінці, що виставляється студенту, представлена у нижченаведеній таблиці.

Відповідність набраних балів за тестове завдання вітчизняній оцінці

Сума балів за тестове завдання	1–10	11–12	13–15	17-20
Оцінка	2	3	4	5

На тестування відводиться 20 хвилин (для закритої форми тестів – по одній хвилині на кожне завдання). Правильні відповіді студент записує у талоні відповідей. При цьому усі графі для відповідей мають бути заповнені цифрами, що відповідають правильним, на погляд студента, відповідям. Через 20 хвилин студенти здають викладачу завдання з талонами відповідей. Викладач на наступному занятті оголошує результати тестування. Тестування студент може також пройти і в он-лайн режимі в модульному середовищі Moodle. При отриманні негативної оцінки, тест слід перездати до терміну наступного контролю.

Оцінювання кейсів

Максимальний бал за відмінне розв’язання кейсу складає 10 балів. Здобувач отримує бали відповідно до ієрархії, як результат виконання визначених у кейсі завдань:

Критерії відповіді	Сума балів за завдання	Оцінка
Уміння чітко виявляти проблеми, ґрунтовні оригінальні пропозиції щодо вирішення проблемної ситуації, заданої у кейсі, висока спроможність застосування здобутих теоретичних знань з дисципліни у практичних ситуаціях, використання цікавого додаткового фактичного матеріалу (наприклад, статистичних даних для обґрунтування власної позиції), уміння логічно, послідовно викладати своє бачення у процесі обговорення, здатність якісно подавати свою позицію у різних формах.	8-10	5
Уміння чітко виявляти проблеми, наявні пропозиції щодо вирішення проблемної ситуації, заданої у кейсі, наявність у відповіді теоретичних знань з дисципліни у практичних ситуаціях, уміння викладати власне бачення у процесі обговорення, результат виконання поданий у заданій формі.	5-7	4
Пропозиції, що частково вирішують проблемну ситуацію, задану у кейсі, присутність у відповіді теоретичних знань з дисципліни, але допущені суттєві недоліки щодо обґрунтування позиції, мови викладу, форм подання.	3-4	3
Пропозиції, що або взагалі не мають стосунку до вирішення проблеми або частково вирішують проблемну ситуацію, задану у кейсі, слабка присутність у відповіді теоретичних знань з дисципліни, допущені суттєві недоліки щодо обґрунтування позиції, що ставлять її під сумнів, мова викладу та форми подання лише частково відповідають професійному рівню або взагалі не відповідають.	0-2	2

Підсумковий контрольний захід включає два теоретичних питання та практичне завдання. Оцінювання результатів підсумкового контрольного заходу здійснюється за чотирибальною шкалою із таким розподілом балів:

Сума балів за завдання:	
Теоретичне питання 1	0-1,5
Теоретичне питання 2	0-1,5
Практичне завдання	0-2,0
Оцінка за 4-бальною шкалою	2-5

Підсумкова семестрова оцінка за інституційною шкалою і шкалою ЄКТС встановлюється в автоматизованому режимі після внесення викладачем усіх оцінок до електронного журналу. Співвідношення інституційної шкали оцінювання і шкали оцінювання ЄКТС наведені у таблиці.

Співвідношення інституційної шкали оцінювання і шкали оцінювання ЄКТС

Оцінка ЄКТС	Інституційна інтервальна шкала балів	Інституційна оцінка, критерії оцінювання		
A	4,75–5,00	5	Зараховано	Відмінно – глибоке і повне опанування навчального матеріалу і виявлення відповідних умінь та навичок
B	4,25–4,74	4		Добре – повне знання навчального матеріалу з кількома незначними помилками
C	3,75–4,24	4		Добре – в загальному правильна відповідь з двома-трьома суттєвими помилками
D	3,25–3,74	3		Задовільно – неповне опанування програмного матеріалу, але достатнє для практичної діяльності за професією
E	3,00–3,24	3		Задовільно – неповне опанування програмного матеріалу, що задовольняє мінімальні критерії оцінювання
FX	2,00–2,99	2	Незараховано	Незадовільно – безсистемність одержаних знань і неможливість продовжити навчання без додаткових знань з дисципліни
F	0,00–1,99	2		Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота і повторне вивчення дисципліни

Підсумкова семестрова оцінка виставляється, якщо середньозважений бал, який отримав студент з дисципліни, знаходиться у межах від 3,00 до 5,00 балів. При цьому за інституційною шкалою ставиться оцінка «задовільно, добре, відмінно», а за шкалою ЄКТС – буквене позначення оцінки, що відповідає набраній студентом кількості балів відповідно до таблиці співвідношення.

9) Питання для самоконтролю результатів навчання

- 1 Поняття ризикованості фінансової операції.
- 2 Поняття ризику в системі управління діяльністю суб'єктів фінансової сфери.
- 3 Поняття премії за ризик.
- 4 Визначення безризикової ставки дохідності.
- 5 Взаємозв'язок між ризиком та дохідністю фінансової операції.
- 6 Принципи врахування ризику у ставках дохідності.
- 7 Взаємозв'язок ліквідності та норми дохідності.
- 8 Ризик недостатньої ліквідності активів.
- 9 Врахування темпів інфляції у ставках дохідності.
- 10 Коефіцієнт чутливості «бета» як міра ринкового ризику цінних паперів.
- 11 Сутність моделі оцінки капітальних активів.
- 12 Концепція вартості грошей у часі та ризик невикористаних можливостей.
- 13 Принцип ефективності інвестування.
- 14 Основні критерії оцінки ефективності інвестицій.
- 15 Строк окупності та ризикованість капіталовкладень.
- 16 Поняття ринкових ризиків цінних паперів.
- 17 Поняття кредитних ризиків цінних паперів.
- 18 Вплив кредитного ризику на дохідність боргових цінних паперів. Обіцяна та сподівана дохідність до погашення.
- 19 Поняття валютного ризику та методи його оцінювання.
- 20 Поняття кредитного ризику та методи його мінімізації.
- 21 Поняття кредитного рейтингу та його види.
- 22 Взаємозв'язок між рівнем кредитного рейтингу та премією за ризик.
- 23 Рейтингова шкала та класи надійності боргових зобов'язань.
- 24 Поняття дефолту за борговими зобов'язаннями.

- 25 Алгоритм управління ризиками.
  - 26 Основні етапи ризик-менеджменту.
  - 27 Градація видів цінних паперів за ступенем ризику.
  - 28 Оцінювання стану фондового ринку за допомогою фондових індексів.
  - 29 Кількісний аналіз ринкових ризиків. Показник дисперсії дохідності.
  - 30 Кількісний аналіз ринкових ризиків. Показник середньоквадратичного відхилення дохідності.
  - 31 Кількісний аналіз ринкових ризиків. Показник семіваріації дохідності.
  - 32 Кількісний аналіз ринкових ризиків в абсолютному вираженні.
  - 33 Кількісний аналіз ринкових ризиків у відносному вираженні.
  - 34 Технічний аналіз фінансового ринку.
  - 35 Фундаментальний аналіз фінансового ринку.
  - 36 Поняття ринкової капіталізації.
  - 37 Хеджування як спосіб зниження ризику.
  - 38 Сутність довгого хеджування.
  - 39 Сутність короткого хеджування.
  - 40 Механізм хеджування опціонами.
- 10) Методичне забезпечення**

Навчальний процес з дисципліни «Ризик-менеджмент у фінансовій сфері» повністю і в достатній кількості забезпечений необхідною навчально-методичною літературою. Зокрема, викладачами кафедри підготовлено:

- 1 Модульне середовище для навчання MOODLE. Доступ до ресурсу: <https://msn.khmnu.edu.ua/course/view.php?id=9046>.
- 2 Методичні вказівки до самостійного вивчення дисципліни «Ризик-менеджмент у фінансовій сфері» до самостійного вивчення дисципліни для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» / Доценко І. О. – Хмельницький: ХНУ, 2024. – 80 с.

11) Рекомендована література

Основна

- 1 Долінський Л. Б. Фінансовий ризик-менеджмент : навч.-метод. посібник. – Київ : Національний університет «Києво-Могилянська академія», 2022. – 132 с.
- 2 Управління фінансовими ризиками: навч. посіб. / С. Г. Шклярчук. — Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2019. – 494 с.
- 3 Управління фінансовими ризиками: навчальний посібник / Лактіонова О. А. – Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. – 256 с.
- 4 Управління фінансовими ризиками: навчальний посібник / О. В. Гуріна, Н. О. Корнева. – Миколаїв: видавець Румянцева Г. В., 2022. – 359 с.
- 5 Фінансові ризики суб'єктів господарювання: навч. посіб. / О. В. Кнейслер, Т. В. Письменна, В. В. Костецький, Н. П. Лубкей; за ред. д-ра екон. наук, професора Кнейслер О. В. – Тернопіль: Осадца Ю. В., 2017. – 138 с.

Додаткова

- 6 Доценко І. О. Рейтингове оцінювання як інструмент управління ризиками страхової компанії / І. О. Доценко, Л. О. Матвійчук // Економіка і суспільство. – 2021. – № 26. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-69>
- 7 Доценко І. О. Стратегія управління фінансовими ризиками підприємства в процесі формування його фінансової безпеки / І. О. Доценко // Modern Economics. – 2020. – № 20. – С. 73-78. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V20\(2020\)-12](https://doi.org/10.31521/modecon.V20(2020)-12)
- 8 Доценко І. О. Управління кредитними ризиками банківських установ в умовах воєнного стану / І. О. Доценко // Modeling the development of the economic systems. – 2024. – № 1. – С. 156-162. <https://doi.org/10.31891/mdes/2024-11-22>

9 Дроботя Я. А. Управління фінансовими ризиками: навч. посіб. – Полтава: ПДАА, 2019. – 160 с.

10 Kvasnytska, R. Organization of Management of Moral Risks of Banking Activity in a Modern Business Environment. Lecture Notes in Networks and Systems / R. Kvasnytska, I. Dotsenko, L. Matviychuk, L. Oliinyk. – 2023. Vol. 487. – pp. 243–249 (Web of Science, Scopus). URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-031-08084-5_18.

11 Квасницька Р. С. Формування механізму забезпечення фінансової безпеки банку на основі врахування впливу внутрішніх та зовнішніх загроз / Р. С. Квасницька, І. О. Доценко, Д. В. Приступа // Modern Economics. – 2021. – №25. – С. 73-78. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V25\(2021\)-11](https://doi.org/10.31521/modecon.V25(2021)-11)

12 Ризик-менеджмент: навчальний посібник для здобувачів спец. 051 «Економіка» та 073 «Менеджмент» / З. Д. Калініченко. – Дніпро: ДДУВС, 2021. – 224 с.

12) Інформаційні ресурси

1. Модульне середовище для навчання MOODLE. Доступ до ресурсу: <https://msn.khmnu.edu.ua/course/view.php?id=9046>

2. Електронна бібліотека університету. Доступ до ресурсу: <http://library.khmnu.edu.ua/>

3. Інституційний репозитарій ХНУ. Доступ до ресурсу: <http://elar.khmnu.edu.ua/jspui/?locale=uk>